

Teater Legeplads

Artikel af: Eva Damholt og Mette Mathiasen

Et teaterpædagogisk projekt med fokus på hvordan underviserens iscenesatte teaterlege kan understøtte indskolingselevs tilgang til fantasifulde lege, udendørs.

Så letter luftballonerne.
Foto: Miranda De Charlotta

Teaterhuset Filuren og Randers Teater ...

... har i samarbejde skabt et teaterpædagogisk forløb tilpasset skolers legepladser. Efter et skoleår med coronaepidemi, hvor mange skoler benyttede udendørsundervisning for at mindske smitterisikoen blandt eleverne, stillede de to teatres pædagogiske afdelinger sig den udfordring at udvikle et teaterpædagogisk forløb, der var særligt tilrettelagt til at foregå udendørs. Med afsæt i en præmis om at der kan være god læring at hente, når man vender tilbage til hverdagen efter en periode med en exceptionel situation (covid), var det interessant at se på alternative veje til leg og læring i folkeskolen. Projektet, *Teater Legeplads*, havde til formål at undersøge om og hvordan børns leg og læring kan tilgås i et udendørs rum, på legepladsen. Med opmærksomhed på at der post-corona kan være børn, som har brug for en ekstra trivselsindsats, var det muligt at søge regionale midler til at styrke sociale klassefællesskaber. Med afsæt i de bevilgede midler fra Region Midtjylland var det muligt at udvikle og realisere Teater Legeplads med afviklinger i 0. og 1. klasser i hhv. Aarhus og Randers Kommune.

Teater Legeplads er udviklet med henblik på at skabe et undervisningsmateriale, der kan inspirere både lærere og børn i udefrikvarteret. Projektets ambition var at sammenflette tre fokusområder: kreativitet og fantasi, fysik og motorik, samt social adfærd. I en travl hverdag oplever klassens lærere ikke altid børnenes sociale interaktion i frikvartererne, men i projekt *Teater Legeplads* var læreren inviteret med ud på legepladsen sammen med børnene. Undervisningen foregik i dagens klasses timer, hvor eleverne var sammen med en af deres grundlærere og den eksterne underviser, teaterpædagogen.

Teater Legeplads i praksis

Ved afvikling af et forløb med *Teater Legeplads* får hver klasse 1,5 times besøg af en teaterpædagog. Man starter i klasselokalet, hvor teaterpædagogen indlevende fortæller historien om en mus, der er på opdagelsesrejse og tager på tur til 4 destinationer i Danmark, i nord, syd, øst og vest. Musens oplevelser fortælles med få legetøjsrekvizitter: en mus, en luftballon, et kort, et kompas og nogle postkort, der uddeles efter besøget. Historien handler om Lillemus, der i sin luftballon flyver rundt og besøger legepladser for at lære, hvordan børn leger. Når han lander i klasselokalet, kommer han med fire små fortællinger fra sine egne rejser, som børnene derefter skal ud at vække til live ude på legepladsen. Den lille mus orienterer sig med sit kompas, og rejsen fører ham til hhv. Skagen, København, Vesterhavet og et besøg ved grænsen mellem Danmark og Tyskland. Her oplever Lillemus forskellige ting som f.eks. at male med en regnbue i det nordligste Danmark, Skagen, at besøge Dronningen på hendes fødselsdag i hovedstaden, at dykke ned under vandet og få massage i en tanghule ved Vesterhavet, og turen rundes af ved grænsen, som byder på et møde med en kanin, der igennem sine kaninhuller kan smutte frem og tilbage mellem Danmark og Tyskland. Efter at have hørt historien går klassen, deres lærer og teaterpædagogen ud på skolens legeplads og leger scenerne fra historien. Hver leg er enkel og let at deltage i, og forstærket af fortællingens allerede kendte univers understøttes elevernes interesse for at gå med i legen. Afhængig af klassens fordybelsesevne og dagsform, vejrforhold og tidspunkt på dagen udfoldes eller afkortes historiens aktiviteter, så forløbet passer til dagens præmisser. Som afslutning på forløbet får hver elev et stort postkort til at tegne egne nye legerejser på. En samlende aktivitet der ansporer børnenes hukommelse, og guider dem til, i de efterfølgende dage, at huske og digte videre på klassens fælles oplevelse.

Kom skal vi lege?

En god leg har, som bekendt, mange facetter: samarbejde, fællesskab, giv og tag, pyt-knappen, fantasi, mulighed for nye venskaber, samhørighedsfølelse etc.: Elementer der styrkes gennem et mere eller mindre formuleret sæt af regler. For nogle børn er de uskrevne legeregler nemme at afkode og efterleve, men for andre er det mere problematisk at indgå i den kollektive leg. Denne udfordring kan give konflikter og misforståelser, som trækkes med videre ind i det faglige læringsrum. Her kan *Teater Legeplads* netop bringes i spil som en hjælp til at træne sociale forhandlinger og ageren. I *Teater Legeplads*' teaterpædagogiske forløb har vi set mange børn, der blev så optagede af ramme-fortællingen, at de blev motiverede til at gå ud og lege videre i frikvarteret, hvor den frie leg udsprang af teaterlegenes univers, og de introducerede regler for fælles leg også fulgte med videre.

Historiens fokus på fantasi, guidet af en professionel legeleder, inspirerer børnene til at se legen for deres indre blik, når de får den fortalt i klasselokalet, hvilket gør det nemt at lege den samme historie udendørs på legepladsen. Præmissen er tydelig: Vi leger, at vi er den lille mus, der maler hele legepladsen med regnbuefarver i luften, og når teaterpædagogen spørger: *"Hvor har du malet?"* svarer børnene f.eks.: *"Ovre ved det gyngestativ har jeg malet en gul drage ... Ovre ved træet har jeg tegnet et hjerte"*. Børnene oplever med *Teater Legeplads* fantasiens kraft, og efter at have leget at de var kaniner ved grænsen, så genfinder de kaninerne ude på legepladsen: de eksisterer for evigt i børnenes fantasi. Ligesom Dronningen og hendes gravhund ganske enkelt bor ovre ved gyngerne, for det var aftalen i legen. Dette er netop en pædagogisk pointe i *Teater Legeplads*-projektet: At man sammen med børnene udvikler imaginære pejlemærker, så de i et andet frikvarter kan samle historien op og digte videre ind i en anden leg.

Sociale kompetencer hentet fra legen

Med *Teater Legeplads* sættes der fokus på, at fantasifulde lege kan være med til at bygge bro til den sociale legetræning. Ved at gentage en fortælling, først i klasselokalet, siden i leg udendørs, skabes der en genkendelighed og tryghed for klassens elever, hvilket giver overskud til at opsamle social legetræning. Børnene er trygge ved legens dramaturgi, når de kommer ud på legepladsen. Her bliver fortællingen om musens rejse rundt i luftballon udfoldet og udbygget af eleverne. Dét at fortællingen, nu med leg og detaljer, genfortælles i fællesskab, giver en tryk oplevelse, også for de børn der ellers kan have svært ved det uforudsigelige. Et andet greb, der gør det nemmere for alle elever at deltage aktivt i *Teater Legeplads*, er at bestemte legeregler og aftaler italesættes, forklares og styres af en legevoksen, teaterpædagogen. Dette gør det også muligt for børnene efterfølgende at referere til de fælles aftaler om, hvordan legen udvikles, så alle er med. Et eksempel er, når teaterpædagog, lærer og børn i dagen med *Teater Legeplads* på forhånd aftaler, at alle skal være en god ven ude i legen, hvilket betyder alt fra at give plads til andre, når man skal stå tæt eller løbe vildt omkring, til at man i en leg skal aftale med en makker, hvem der først skal være hovedet eller halen på den fiktive hund, som de skal udgøre. Her kan man spørge sin kammerat: *"Hvad vil du gerne være?"*, velvidende at vi bytter om lidt, så alle får prøvet begge funktioner. Teaterpædagogen har ansvaret for at introducere den gode kommunikation i *Teater Legeplads*, så der på forhånd er taget højde for og introduceret løsninger, hvis små uenigheder blusser op i børnegruppen.

Lillemus gemmer sig for hunden. Foto: Miranda De Charlotta

Stor indlevelse med få rekvisitter

Historien om Lillemus og de fire steder, som han besøger med sin luftballon, bliver i *Teater Legeplads* understøttet af nogle simple rekvisitter: en mus, luftballonen, et kort over Danmark, et kompas og nogle postkort, der deles ud til eleverne efter endt workshop. Alle rekvisitterne bruges rammesættende og er gennemgående elementer både i den introducerende del i klassen og i udfoldelsen af legene udendørs.

Workshoppen var tidligt i processen med at udvikle *Teater Legeplads* tænkt i et format, der inkluderede stor inddragelse af rekvisitterne, således at luftballonen og musen blev taget med ud på legepladsen og rejste ved siden af børnene, når de med armene over hovedet skabte deres egne luftballoner. Derved ville Lillemus fremstå som guide til fortællingen og børnenes fantasi, ligesom den gjorde i klassen. Omfanget af rekvisitter på legepladsen blev dog nedjusteret, idet den indlevende fortælling med mus og luftballon etc. inde i klassen viste sig at være nok til at fange børnenes opmærksomhed og vække deres fantasi, når de kom ud på legepladsen. Rekvisitternes tilstedeværelse på legepladsen viste sig at være en distraktion, hvor legetøjet tog fokus fra legene og bremsede børnenes indlevelse. Så snart præmissen omkring mus og luftballons rejse gennem Danmark var introduceret i klassen, så kunne børnene uden problemer selv forestille sig, hvorledes de trådte op i en luftballon, pustede den op og derefter fløj igennem skolegården til næste del af historien. Det var tydeligt at mærke, hvordan børnene tog ejerskab over legen, idet børnene kom med kommentarer som: *"Min luftballon er næsten flad – skal jeg så blive ved med at puste den op?"* eller *"Lillemus' ballon er rød, men min – den er blå"*.

Projektets primære formål var at inspirere den enkelte elevs fantasi og kreativitet gennem historiefortælling i samspil med resten af klassen. Ved at afgrænse brugen af rekvisitter og understøttende materialer på legepladsen blev det nemmere for børnene at tage ejerskab over fortællingen. De blev uafhængige af rekvisitter for at etablere en dynamisk leg. Det var netop børnenes egne forestillinger om musens fantasifulde rejse, der skabte et univers af fælles lege på legepladsen.

At skabe den styrede leg på en udendørs legeplads

En legeplads i en skolegård har ofte både gynger, rutchebane, sandkasse mm., men disse etablerede elementer til leg blev ikke anvendt i *Teater Legeplads*. For netop at fastholde en fælles legeoplevelse for den samlede klasse viste det sig hurtigt, at legepladsens allerede eksisterende udstyr let tog fokus væk fra fællesskabet og teaterlegen. Samtidig virkede det overraskende effektivt, at historien om Lillemus på tur skiftede plads i skolegården, efterhånden som der blev fløjet mod nord, syd, øst eller vest på Danmarkskortet. Børnene opdagede steder i skolegården, hvor det ellers ikke var attraktivt at lege i et almindeligt frikvarter. Netop der hvor der ikke var etablerede legeredskaber, foldede børnenes fantasi og fordybelse sig bedst ud og blev værdifuld ny inspiration til både voksne og børn. Her kunne der skabes lege ud fra fantasiens præmisser og ikke ud fra f.eks. klatreelementer, hvor prækodningen for, hvad der fysisk skal ske, kan være svær at bryde.

Legepladser er oftest etableret med henblik på at udfolde fysisk aktivitet i indbydende præfabrikerede legeelementer, mens de små hjørner på udendørsarealet, hvor børnene kan etablere egne universer og forsvinde ind i fantasiens land, har trængere kår. Med *Teater Legeplads* opsøgte elever og voksne legepladsens "tomme" steder og fandt der en overraskende stor frihed til at gå ind i legen sammen.

Mere plads i det fysiske rum giver også rum for fantasien

En vigtig erfaring, som børn og voksne høstede ved at afvikle denne workshop udendørs, var at opleve, hvad et stort fysisk rum gør for en god leg, hvor der skal være plads til fysisk udfoldelse for alle på én gang. På legepladsen kunne børnene, som måger, flyve langt ud over Vesterhavet og tilbage igen. Uden at støde sammen og uden at føle den begrænsning som et klasseværelse giver. Dvs. at legenes fysiske udtryk kunne skrues op, hvilket tiltalte især de børn, der i andre sammenhænge kan være dem, der bliver tysset på og bedt om at begrænse deres motoriske udtryk. Med *Teater Legeplads* kunne "de vilde drenge" få brugt deres fysik og samtidig få en succesoplevelse med, at det var helt okay at være den, der havde energi til at give den gas.

Vejret

At afvikle en workshop udendørs indebærer et meget praktisk grundvilkår for dagen: vejret. Det var, ikke overraskende, lettere at indleve sig i en leg, når himlen var blå. Dog viste det sig, at dage med *Teater Legeplads* også kunne realiseres med lidt regnvej. Hurtigt kunne legen justeres og foregå i et legehuse eller under et halvtag. Blev regnen for massiv kunne legen brydes op, og børn og voksne fortsatte inde i klasselokalet.

Projektet *Teater Legeplads* var meget fleksibel i formatet ved at være opdelt i fire legescener, hvor det var muligt at afvikle en leg ad gangen. Hvert verdenshjørne havde sin leg, og dermed kunne man uden at bryde historien op rykke til en ny destination, ude eller inde. Sådan erfarer både børn og voksne, at lege kan udvikle og forandre sig efter omstændighederne. Det er ikke vejret, der skal afgøre, om en god leg skal slutte.

Ingen konkurrence

Et vigtigt element i *Teater Legeplads* er, at selv om en legescene f.eks. er bygget op over en klassisk stop-leg, så er der ingen konkurrenceelementer indlagt i workshoppen. Her er det fællesskabet omkring legen, der er i fokus, ligesom alle børn kan være med på egne præmisser. Det er essentielt for tryghedsfølelsen og fornemmelsen af en samlet klasse, at der er plads til, at alle kan lege godt sammen. Også selv om et barn er mere "vildt", mens en anden er mere stille i sin tilgang til legen. De forskellige tilgange er ikke modsætninger, de udgør menneskelige egenskaber, hvor alle kan lære af hinanden, og hvor den sociale træning i legen vil underbygge vigtigheden af at have gensidig respekt og give hinanden plads. *Teater Legeplads* er netop et forløb, hvor der er lege med forskellige dynamikker: noget er vildt, og andet er mere roligt. Der er således både udfordringer og genkendelighed at finde i processen, for gruppen og for det enkelte barn.

Dronningen kommer ud af slottets altandøre. Foto: Miranda De Charlotta

Den voksne legeleder

At stå med en klasse og alle deres forskelligheder og styre en leg på en legeplads kræver en del af den teaterpædagogiske voksne. Der skal skrues op for talstemmen, så man når ud til hele gruppen, og man skal være tydelig i opgavesætningen af hver enkelt leg. Der er meget guidning og pædagogisk hjælp, som teaterpædagogen skal flette ind i legen for, at børnegruppen hele tiden er med i og opmærksomme i fortællingens scener. Men i dette krydsfelt, mellem den iscenesatte teaterleg og hverdagens leg på den kendte legeplads, udvikler en fantasifuld oplevelse af en rejse til de 4 verdenshjørner sig rigtig godt. For klassens lærer og teaterpædagogen er der sammen med eleverne igennem det fulde forløb, så frem for at korrigere og udrede konflikter, efter det er gået galt for børnene i et frikvarter, er de voksne nu sammen med børnene på legepladsen og kan løbende hjælpe og guide til, at potentielle udfordringer bliver løst, idet de opstår. Dermed får børnene en social træning, som de kan referere til, når de skal lege i frikvartererne. De har oplevet, hvordan man i en god leg kan hjælpe sig selv og hinanden med at værne om dynamikken, så alle kan være med, og de har erfaret, hvordan en konflikt eller optakten til en sådan kan løses, så legen kan fortsætte.

Med *Teater Legeplads* er erfaringen: Leg er sjovt og leg med en voksen er endnu sjovere! Som teaterpædagoger har vi oplevet mange lærere på skolerne, der har nydt muligheden for, helt legitimt, at lege med deres klasse i undervisningstiden. Her skal det fremhæves, at det antageligvis er "to-lærer" faktoren, der giver en særlig ramme, så klassens daglige underviser kan give sig i kast med *Teater Legeplads* sammen med gruppen af børn. Fordi en gæste-teaterpædagog har lederrollen, kan klassens kendte voksne bedre hellige sig at deltage understøttende og legende i dagens workshop.

Materialer med potentiale for inddragelse i den daglige undervisning

Et forløb med *Teater Legeplads* blev hver gang afsluttet med en fortælling om, at Lillemus havde sendt alle i klassen et postkort. Hvert barn fik udleveret et A5-postkort med et kort over den rejse, som de lige havde været på, og hvor der på bagsiden var plads til, at de kunne tegne deres individuelle svar på spørgsmålet: hvor vil du rejse hen? Spørgsmålet lagde op til, at børnene både kunne tegne nogle af de steder, som vi sammen havde besøgt i workshoppen, men de kunne også tegne nogle steder, som kun eksisterede i deres fantasi eller i virkelighedens verden. Der blev ligeledes lagt op til, at de kunne inddrage deres klassekammerater i fantasirejsen og besøge stederne på legepladsen. Flere lærere fra klasserne, der oplevede *Teater Legeplads*, fortalte efterfølgende, hvordan postkortene viste, hvor engagerede børnene havde været, og at de kunne huske mange af legene fra fortællingen om Lillemus på rejse til de 4 verdenshjørner. Selv i de klasser, hvor eleverne havde haft sværere ved at holde fokus og indgå i legene, stod workshoppen tydeligt. Postkortene og tegningerne viste, at disse elever havde haft fokus på legene, selvom de måske havde virket distraherede undervejs. Postkortene har af nogle lærere været brugt i den efterfølgende daglige undervisning, hvor de igennem cooperative learning har været anvendt på en måde, hvor børnene har verbaliseret deres egne opdigtede rejser, har hørt om deres klassekammeraters rejser og har haft en dialog om hinandens fantasiverdener.

Postkortene er ikke tænkt til at være en hverken tidskrævende eller omfattende opgave i *Teater Legeplads*-projektet, idet de uddeles af teaterpædagogen efter workshoppen, hvor klassen og deres underviser har andre planer for dagen. Postkortene er en mulighed for, at der efterlades en simpel opgave, som kan bruges til at genkalde *Teater Legeplads*-legene, og som samtidig kan indgå i den daglige undervisning som en fælles oplevelse, der kan bygges videre på. Det er et tilbud til læreren om at gå i dialog med børnene om workshoppen og erfare, hvilke elementer og lege fra *Teater Legeplads*, der kan føres med videre i klassen.

Samarbejde mellem lærer og teaterpædagog

Teater Legeplads har i sine praktiske dimensioner demonstreret, hvor vigtigt samarbejdet mellem lærer og teaterpædagog er for klassens evne til at indgå aktivt og motiveret i workshoppens lege. Især fordi projektet primært afvikles på legepladsen, hvor det er nødvendigt at tage nogle af reglerne fra klasse-lokalet med for at kunne udføre et teaterpædagogisk forløb som dette. *Teater Legeplads* fokuserer på fælles lege og samarbejde og har en forudbestemt struktur, der stiller krav til, at daglig lærer og teaterpædagog afvikler i fælles-skab med teaterpædagogen som styrende for processen. Koordinering og aftaler mellem workshoppens voksne har stor betydning for, at legeregler respekteres af alle, der er med i workshoppens, og at den bedste oplevelse og læring opnås.

Klassens daglige lærer er i det hele taget en yderst vigtig medspiller, også når der skal skabes fælles fokus i klassen. Børnene går engagerede med i legene og lader fantasien udfolde sig, når de kan se, at især de kendte voksne går med i legene med stor indlevelse.

En generel observation fra projekt *Teater Legeplads* er, at jo mere indlevende historien fortælles i klassen, jo nemmere er det at fange børnenes interesse ude på legepladsen. Men også i forhold til klassens daglige lærer betyder det meget, at de har fået introduceret narrativer for Lillemusens rejse, så læreren kan indgå i legene og møde børnene på en ny måde. Her får de mulighed for at observere og indgå i legesituationer, der ligger udenfor klasselokalets hverdag.

Med *Teater Legeplads* ønskede vi som teaterpædagoger at åbne for lærernes aktive deltagelse med klassen ved at sende en introduktion til forløbet ud før workshoppens start. Langt de fleste lærere gik aktivt ind i workshopdagens lege sammen med børnene, men vi blev dog opmærksomme på, at der var en tendens til, at klassens lærer trak sig ud af legen, når børnene selv var kommet godt i gang. Dette var ærgerligt, da læreren dermed ikke fik benyttet muligheden for at møde børnene på en anden måde, end den daglige undervisning tillader: på et mere uformelt plan hvor både lærere og elever ikke kender dags-ordenen og sammen skal finde vejen igennem legene.

Med denne erfaring vil det fremadrettet give god mening at etablere en "kontrakt" med klassens daglige underviser, så vi som teaterpædagoger beskriver de gevinster, der kan ligge i at deltage aktivt i legene med børnene, så alle indgår i en fælles oplevelse.

Fortællingen om vejen til nord, syd, øst og vest i klasselokalet. Foto: Miranda De Charlotta

Har projektet efterladt sig nogle positive spor?

Ønsket om at sætte teatrets og fantasiens legemuligheder i det udendørs legerum under lup har vist sig som et projekt med en stor succesrate. De omkring 50 klasser, der har oplevet projektet i Aarhus og Randers, har alle givet umiddelbar positiv respons og ofte også spurgt til om forløbet kan tilkøbes ud over projektperioden. Mads Westbjerg Thøgersen, der er lærer for 1. klasse ved Hasle Skole i Aarhus, har formuleret sin oplevelse af *Teater Legeplads* således:

”Jeg synes, forløbet har været med til at pirre børnenes fantasi, så de udvikler på nye lege. Den fælles oplevelse har bevirket, at nogle af de drenge, der traditionelt vælger fodbolden, nu også indgår mere aktivt i rollelege og generelt i klassens lege. Så dette har været en gevinst. Jeg synes, det var fedt, at forløbet foregik udenfor på skolens område, så børnene har oplevet, at de forskellige uderum kan bruges til noget nyt.”

Med sådan et udsagn er ringen sluttet: ønsket om, at vi som teaterpædagoger kan gå forrest i legen og tilbyde ideer til nye fælles lege for hele klassen, har vist sig værdifuld som en inspiration til anderledes udendørs aktiviteter. Udover at give nogle konkrete lege til klasserne som de kan lege i fællesskab, så har projektet også demonstreret, hvordan fantasien kan underholde og aktivere børnene i lige så høj grad som legepladsens klatrestativ og gynger. Vi håber naturligvis, at legene fra *Teater Legeplads* lever videre i børnenes fantasi lang tid endnu og takker for den interesse, som projektet har vakt, både før og efter afviklingerne.

Fakta

Der indgik en teaterpædagog i hvert forløb
Tre undervisere skiftedes til at afvikle: Katrine Weigelt, Eva Damholt og Mette Mathiasen
Teaterhuset Filuren og Randers Teater afviklede projektet i efteråret 2021
Teater Legeplads blev finansieret af: Region Midtjylland, Teaterhuset Filuren og Randers Teater

Lillemus vinker med flag til dronningens fødselsdag. Foto: Miranda De Charlotta

